

Keywords: *legal translation studies, legislative translation, parliamentary translation, bilingual law-making, translation strategies, history of translation.*

УДК 811.124'2

Милик О.В., викл.,

Львівський медичний університет імені Данила Галицького

VALIDUS ЯК КАТЕГОРІЯ ДАВНЬОРИМСЬКОГО ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Стаття присвячена розгляду номена validus як складової ментального й вербального лексикону римлян. Аналізується понятійна, конотативна та метафорична характеристики лексеми validus в лінгвокультурологічному та концептологічному аспектах.

Ключові слова: *лінгвокультурологія, концепт, концептуальна метафора, латинська мова, validus.*

У сучасній концептології та лінгвокультурології велика увага приділяється концептам етичного характеру ([Арутюнова 1993], А.Вежбицька [Вежбицкая 1997], [Воркачев 2002], [Карасик 2001], [Красавский 2001] та ін.), оскільки особливості лінгвальної маніфестації соціально-етичного досвіду мають безпосереднє відношення до менталітету етносу. Специфічну рису лінгвокультурного концепту може також становити його включеність у «вертикальний контекст», що формує його прецедентні властивості, – здатність асоціюватися з вербальними, символічними або подійними феноменами, відомими усім членам етнокультурного соціуму [Гудков 2000: 120; Стернин 2000: 15]. Як показують спостереження, поняття «здоров'я» в лінгвокультурології є одним із найменш вивчених, хоча за значимістю й частотністю використання воно займає одне з чільних місць у концептуальній системі людини як основа її біологічного існування. Окрім того, цей концепт відбиває складну систему духовного й морально-етичного вимірів картини світу та має соціогенну природу. Актуальність дослідження вербальної репрезентації концепту «здоров'я» в латинській мові зумовлена

антропною природою концепту, його значущістю в системі аксіологічних орієнтирів давньоримської лінгвокультури та світоглядних ідеалів римської цивілізації.

Метою нашого дослідження є розгляд понятійно-ціннісних складників лексеми *validus* як вербального репрезентата концепту “здоров'я” в латинській мові.

Об'єктом нашої роботи є *validus* як вербальний репрезентант концепту “здоров'я” у давньоримському лінгвокультурному просторі.

Предметом дослідження є семантичний простір лексеми *validus*, встановлення якого дає можливість розкрити його лінгвокультурну специфіку.

Деривативна продуктивність кореневої морфеми *vale-*репрезентується лексемами *valesco*, *valens*, *valetudo*, *validus*. Різноплановість розуміння концепту «здоров'я» у давньоримській концептосфері яскраво реалізується на прикладі прикметника *validus*, який має розгалужену позитивно конотовану семантику.

Стрижневим семантичним наповненням лексеми *validus* є значення здоров'я, сили, міцності та потужності не лише в індивідуально-особистісному вимірі, а й у системі соціально-політичних римських чеснот. Вербалізацію цих ціннісних установок можна проілюструвати на прикладі прозових і поетичних творів класичної доби. Поетичні твори демонструють номінативне значення лексеми *validus* переважно як характеристику індивідуума, предмета чи явища.

*Sed quid Typhoeus et validus Mimas
aut quid minaci Porphyrion statu,
quid Rhoetus evolsisque truncis
Enceladus iaculator audax...?* (Hor. Carm. 3, 4, 53).

«Та що зарадять – грізний Порфіріон,
Тіфой чи Мімант, чи Енкелад, що рве
Дерева з коренем, чи дужий Рет...».

*atque illis iam saepe rotae ducantur inanes
per terram et summo vestigia pulvere signent;
post valido nitens sub pondere faginus axis
instrepat et iunctos temo trahat aereus orbes* (Verg. G. 3, 172).

«Нехай дочасно вони тягнуть порожні вози
Та залишають сліди на курній землі;

Нехай лише згодом зарипить під грузом важким
Віз з віссю буковою, тягнучи міднее дишло».

*Quidve, pater Neptune, paras? ” Sic deinde locutus
colligere arma iubet **validisque** incumbere remis,
obliquatque sinus in ventum, ac talia fatur (Verg. A. 5, 15).*
«Що ти нам, батьку Нептуне, готуєш? І одразу наказує
Снасті скоріш згорнути і налягти на могутні весла,
Сам же, парус тугий поставив проти вітру й сказав».

*Sic fatus, **validis** ingentem viribus hastam
in latus inque feri curvam compagibus alvum
contorsit. (Verg. A. 4, 40)*
«Так промовив і з силою кинув списа важкого
В бік великий коня, в одягнуте деревом нутро».

Історіографічна проза демонструє переважно суспільно-політичний контекст вживання номена *validus*: *Ante diem tertium idus Sextiles consulatum ineunt, iam satis **valida** ciuitate ut non solum arcere bellum sed ultro etiam inferre posset (Liv. 3, 8, 3)* «Вони заступили на посаду консулів третього дня секстильських Ід, коли держава настільки зміцніла і мала силу не лише відбити напади ворогів, а й сама розпочати війну». *Iam res Romana adeo erat **valida** ut cuilibet finitimarum ciuitatum bello par esset; (Liv. 1, 9, 1)* «Тепер Рим став настільки могутнім, що міг би як рівний воювати с кожним із сусідніх міст».

Значення сили і могутності перетікає в значення дієвості, актуальності і спроможності: наприклад, на позначення сильнодіючого засобу:

*membra simul pecudis **validosque** venefica sucos
mergit in aere cavo: (Ov. Met. 7, 316)*
«Тушу барана в казан занурює чарівниця і одразу ж
Могутній вливає напій».

Лексема *validus* також зберігає внутрішню форму і ядерний зміст – значення в першу чергу психо-соматичного здоров'я, проте вживана з цим значенням значно рідше. Епістолярна спадщина Ціцерона містить приклади її вживання на позначення концепту “здоров'я” як понятійної ознаки: *innumerabilia tua sunt in me officia*

domestica, forensia, urbana, provincialia, in re privata, in publica, in studiis, in litteris nostris; omnia viceris, si, ut spero, te validum videro (Cic. Fam. 16, 4, 3). «Твої послуги щодо мене незлічими: в домашніх справах, в судах, в Римі, в провінції, в приватному і публічному житті, у моїх заняттях і творах; ти перевершиш усе, якщо, як я сподіваюсь, побачу тебе здоровим».

Одним із засобів вербалізації художнього концепту є метафора. Різні сфери людської діяльності презентуються в мові певними, заданими концептуальними метафорами, точками зору [Лакофф 1990: 392]. В аналізованих текстових фрагментах репрезентовано такі основні метафоричні моделі *validus*. Основою концептуальної метафоризації *Validus* є такі ознаки, як шаленство, нестримність:

*Quin etiam subito vi morbi saepe coactus
ni mirum quia vis morbi distracta per artus
turbat agens animam, spumans ut in aequore salso
ventorum validis fervere viribus undae.* (Lucr. 3, 495).

«Усе це нам каже, що душа, розтягнута в членах
Силою хвороби, кипить і піниться, неначе на солонім
Морі бушують вали під шаленим натиском вітру».

Конотативні ознаки афективності, пристрасності, виражені лексемою *validus*, яскраво демонструє лірична та епічна римська поезія:

*Pro quanta potentia regni
est, Venus alma, tui! Nempe ille inmitis et ipsis 760
horrendus silvis et visus ab hospite nullo
impune et magni cum dis contemptor Olympi,
quid sit amor, sensit validaque cupidine captus
uritur, oblitus pecorum antrorumque suorum.* (Ov. Met. 13, 762)

«О Венеро-кормилице, скільки
Сили у царстві твоїм! Навіть цей нечутливий, страшний
Навіть для диких лісів, безпечно якого зустріти
Не довелося нікому, зневажник богів олімпійських,
Знав, що таке любов. До мене шалом пристрасним охоплений,
Палас».

Серед метафоричних значень *validus* часто вживаними є значення надійності, сили й безпеки: *ibi uiribus nulla arte adiutis, tantum ueterani robore exercitus rex Romanus uicit; persecutusque*

fusos ad moenia hostes, urbe valida muris ac situ ipso munita abstinuit (Liv. 1, 15, 4) «На цей раз ніякі хитрощі не допомагали силі – лише завдяки хоробрості випробуваного війська римський цар отримав перемогу; змушеного до втечі ворога він переслідував до міських укріплень, але від міста, надійно захищеного і стінами, відступив».

У *validus* наявна когнітивна ознака «сильний духом, сильний характером»: *Si omne in animo bonum est, quicquid illum confirmat, extollit, amplificat, bonum est; validiorem autem animum et excelsiorem et ampliolem facit virtus. Nam cetera, quae cupiditates nostras inirant, deprimunt quoque animum et labefaciunt et, cum videntur ad tollere, inflant ac multa vanitate deludunt. Ergo unum id bonum est, quo melior animus efficietur* (Sen. Ep. 76, 17). «Якщо все благо у нас у душі, значить, те, що її укріплює, звеличує, збагачує, і є благом; а сильнішою, величнішою і багатшою душу робить добродієність. Все ж інше, розпалюючи наші бажання, пригнічує і ослаблює душу, і хоча, як може видатися, піднімає її, насправді лише надимає її і заморочує всілякою суєтою. Значить, благом є лише те, що робить душу кращою».

Лексема *validus* може передавати значення «вражаючий, який справляє сильне враження»: *ne Vitellius quidem verbis et minis temperabat, cum Claudius Cossus, unus ex legatis, notae facundiae sed dicendi artem apta trepidatione occultans atque eo validior, militis animum mitigavit. ut est mos, vulgus mutabile subitis et tam primum in misericordiam quam immodicum saevitia fuerat*: «Вітеллій засипав їх образами і погрозами, так що умовити солдат вдалося лише Клавдію Коссу, одному з послов. Видатний оратор, він зумів замаскувати своє красномовство вдаваним страхом, завдяки чому його слова справили ще більше враження».

Наближеним до попереднього значення *validus* є «різко виражений, гострий, дошкульний»: *ipsa rettuli verba, quia non, ut Senecae, vulgata erant, nec minus nosci decebat militaris viri sensus incomptos et validos*. (Tac. Ann. 15, 67) «Я навів його справжні слова, тому що на відміну від слів Сенеки вони не були обнародовані, а поміж тим ці невибагливі й різко виражені думки солдата не менше заслуговують на оприлюднення».

У метафоричному просторі лексеми виступає маніфестація абстрактних понять значимості, важливості, суттєвості: *sed si dubitatione Augusti movemur, quanto validius est quod Marco Agrippae, mox mihi conlocavit? atque ego haec pro amicitia non occultavi: ceterum neque tuis neque Liviae destinatis adversabor*. (Tac. Ann. 4, 40) «Але

якщо ми врахуємо сумніви Августа, то наскільки суттєвішим є те, що він видав доньку все-таки за Марка Агриппу, а згодом за мене. Я не приховую цього від тебе через дружбу. Зрештою, я не стану перешкоджати ні твоїм намірам, ні намірам Лівії».

Таким чином, *validus* у латинській мові може бути визначене як вербальний репрезентант концепту «здоров'я» в римському лінгвокультурному просторі. Контекстуальний аналіз цієї лексеми розкриває спектр її значень, зокрема й метафоричних, що включають значення "сильний духом, сильний за характером", "важливість, суттєвість", "такий, що справляє враження" та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Арутюнова Н. Д.* Логический анализ языка. Культурные концепты / Н.Д.Арутюнова. – М.: Наука, 1991. – 225 с.
2. *Вежбицкая А. А.* Язык. Культура. Познание / А.А.Вежбицкая. – М.: Русские словари, 1997. – 411 с.
3. *Волков, В.В., Волкова, Н.В.* Концепт "здоровье": лингвистические механизмы самовосприятия / В.В.Волков, Н.В.Волкова // Вестник ТГУ. Серия: Филология (12). – С. 93-98.
4. *Воркачев С.Г.* Методологические обоснования лингвоконцептологии / С.Г.Воркачев. // Теоретическая и прикладная лингвистика. Межвузовский сборник научных трудов. Вып. 3. Аспекты метакоммуникативной деятельности. – Воронеж, 2002. – 315 с.
4. *Гудков Д. Б.* Межкультурная коммуникация: проблемы обучения / Д.Б.Гудков. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2000. – 260 с.
5. *Карасик В. И.* Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И.Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
6. *Климонова Е. С.* Концепт здоровье в философском дискурсе / Е.С.Климонова // Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – Воронеж, 2007. – № 2-2. – С. 136-142.
7. *Красавский Н. А.* Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах: Монография / Н.А.Красавский. – Волгоград: Перемена, 2001. – 494 с.
8. *Лакофф Дж., Джонсон* Метафоры, которыми мы живем / М. Дж. Лакофф, М. Джонсон // Теория метафоры. М., 1990. С. 387-415. Пер. Н.В. Перцова.
9. *Степанов Ю. С.* Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования / Ю.С.Степанов. – М.: Академический Проект, 1997. – 990 с.

10. *Стернин И. А.* Может ли лингвист моделировать структуру концепта? // И.А.Стернин // Когнитивная семантика: Материалы Второй Международной школы –семинара по когнитивной лингвистике: Выпуск 2. – Тамбов: Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2000. – С. 13-17.

Стаття надійшла до редакції 21.10.13

Милик О.В., препод,
Львовский медицинский университет имени Даниила Галицкого

VALIDUS КАК КАТЕГОРИЯ ДРЕВНЕРИМСКОГО ЛИНГВОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРА

Статья посвящена рассмотрению номена validus как составляющей ментального и вербального лексикона римлян. Анализируются смысловая, коннотативная и метафорическая характеристики лексемы в лингвокультурологическом и концептологическом аспектах.

Ключевые слова: лингвокультурология, концепт, концептуальная метафора, латинский язык, validus.

Milyk O.V., Lecturer,
Danylo Halytsky Lviv National Medical University

VALIDUS AS A CATEGORY OF ANCIENT ROMAN LINGUOCULTURAL SPACE

The article is devoted to the contemplation of nomen validus as a component of mental and verbal lexicon of Romans. Semantic, connotative and metaphorical characteristics of the lexeme in linguocultural and conceptological aspects are analyzed.

Keywords: linguoculturology, concept, conceptual metaphor, Latin, validus.

УДК 81'25

Михайленко О.О., к.філол.н., доц.,
Білоцерківський національний аграрний університет

ФУНКЦИОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНА СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТЕКСТУ

У статті простежено взаємозалежність між специфікою перекладу та функціональним стилем тексту оригіналу, зокрема від його лінгвостилістичних ознак, що зумовлюють вибір стратегії та